

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 31g/2024

privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 480
alin. (2) din Codul de procedură civilă

(motivele desființării hotărârii arbitrale)

CHIȘINĂU
4 iunie 2024

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Liuba ȘOVA, *președinte de ședință*,
nei Viorica PUICA,
dlui Nicolae ROȘCA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Ludmila Chihai, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 12 februarie 2024,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 4 iunie 2024, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „partea care cere desființarea hotărârii prezintă în judecată probe despre faptul că” referitor la motivul de la lit. a), potrivit căruia litigiul examinat de arbitraj nu poate fi, potrivit legii, obiectul dezbaterii arbitrale, și la motivul de la lit. h), potrivit căruia hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri, din articolul 480 alin. (2) din Codul de procedură civilă, ridicată de dna avocată Irina Sugoneaco în interesele dlui Mihail Ciolacu, parte în dosarul nr. 2r-1088/2023, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de un complet de judecători de la Curtea de Apel Chișinău format din domnul Ion Țurcan și doamnele Ina Dutca și Ala Malîi, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. La 25 februarie 2022, dl Mihail Ciolacu a depus la Judecătoria Chișinău, sediul Centru, o cerere de chemare în judecată împotriva SRL „Kivork” cu privire la desființarea hotărârii arbitrale a Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova nr. 03-547 din 15 septembrie 2021.

4. La 4 martie 2022, SRL „Kivork” a înaintat o acțiune în judecată împotriva dlui Mihail Ciolacu pentru eliberarea titlului de executare silită a hotărârii arbitrale nr. 03-547 din 15 septembrie 2021. Având în vedere identitatea obiectului, ambele proceduri, cea de desființare și cea de încuviințare a executării silite, au fost conexe într-o cauză civilă.

5. Prin încheierea din 3 februarie 2023, Judecătoria Chișinău, sediul Centru, a respins cererea formulată de dl Mihail Ciolacu pentru desființarea hotărârii arbitrale în discuție, pe baza articolului 480 alin. (2) lit. a) din Codul

de procedură civilă. Totodată, s-a admis cererea formulată de SRL „Kivork” împotriva dlui Mihail Ciolacu și s-a dispus eliberarea titlului de executare silită a hotărârii arbitrale a Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova nr. 03-547 din 15 septembrie 2021. Dl Mihail Ciolacu a formulat un recurs împotriva acestei încheieri.

6. În cadrul examinării recursului, dna avocată Irina Sugoneaco a ridicat, în interesele dlui Mihail Ciolacu, excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 480 alin. (2) literele a) și h) din Codul de procedură civilă.

7. Printr-o încheiere din 23 ianuarie 2024, Curtea de Apel Chișinău a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

8. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 16 Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle „[...]”

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 54 Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și

infrațiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

9. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, sunt următoarele:

Articolul 480

Temeiurile pentru desființarea hotărârii arbitrale

„[...]

(2) Hotărârea arbitrală se desființează în cazul când **partea care cere desființarea hotărârii prezintă în judecată probe despre faptul că:**

a) litigiul examinat de arbitraj nu poate fi, potrivit legii, obiectul dezbaterii arbitrale;

[...]

h) hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri.”

Articolul 485

Temeiurile refuzului de a elibera titlu executoriu

„[...]

(2) Judecata refuză, de asemenea, să elibereze titlu executoriu dacă va constata că litigiul examinat de arbitraj nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale potrivit imperativului legii, precum și în cazul când hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri.”

10. Prevederile relevante ale Legii nr. 24 din 22 februarie 2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional sunt următoarele:

Articolul 37

Cererea de desființare ca mijloc exclusiv de contestare a hotărârii arbitrale

„[...]

(2) Instanța de judecată specificată la art. 6 alin.(2) poate desființa hotărârea arbitrală dacă:

[...]

b) va constata că:

- în conformitate cu legislația Republicii Moldova, obiectul litigiului nu este susceptibil de soluționare pe calea arbitrajului;

- hotărârea arbitrală contravine ordinii publice a Republicii Moldova.

[...].”

ÎN DREPT

A. Argumentele autoarei excepției de neconstituționalitate

11. Autoarea sesizării menționează că textul „partea care cere desființarea hotărârii prezintă în judecată probe despre faptul că” din articolul 480 alin. (2) din Codul de procedură civilă, în cazul în care se referă la temeiurile de la literele a) și h) din același alineat, instituie reguli excesive pentru solicitantul

cererii de desființare a hotărârii arbitrale, deoarece îi impune să confirme prin elemente de fapt unele chestiuni de drept, care nu trebuie confirmate astfel. Din acest motiv, autoarea pretinde că textul contestat îi încalcă accesul liber la justiție.

12. Totodată, autoarea susține că în cazul formulării unei cereri de desființare a hotărârilor arbitrale, textul contestat discriminează părțile procesului arbitral în funcție de caracterul procesului respectiv, național sau internațional, deoarece, potrivit prevederilor Legii cu privire la arbitrajul comercial internațional, partea unei proceduri arbitrale internaționale este scutită în unele cazuri de obligația probării motivului invocat de aceasta pentru desființarea hotărârii arbitrale internaționale. Autoarea menționează că, potrivit articolului 37 alin. (2) lit. b) din Legea cu privire la arbitrajul comercial internațional, instanța de judecată poate desființa din proprie inițiativă o hotărâre arbitrală internațională dacă va constata că (i) în conformitate cu legislația Republicii Moldova, obiectul litigiului nu este susceptibil de soluționare pe calea arbitrajului sau (ii) hotărârea arbitrală contravine ordinii publice a Republicii Moldova. Această regulă decurge și din articolul V (2) al Convenției pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, semnată la New York, la 10 iunie 1958. Prin urmare, acest tratament diferit defavorizează părțile unui proces de arbitraj național în comparație cu părțile unui proces arbitral internațional, iar prevederile contestate contravin Convenției menționate.

13. În opinia autoarei sesizării, prevederile contestate sunt contrare articolelor 16, 20, 23 și 54 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

14. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

15. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor Parlamentului, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de procedură civilă, ține de competența Curții Constituționale.

16. Excepția de neconstituționalitate, ridicată de avocata părții într-un proces din fața instanței de judecată, este formulată de subiectul căruia i s-a acordat acest drept, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

17. Cu referire la obiectul excepției de neconstituționalitate, Curtea observă că, deși autoarea acesteia a indicat articolul 480 alin. (2) literele a) și h) din Codul de procedură civilă, în realitate criticile sale se referă doar la textul „partea care cere desființarea hotărârii prezintă în judecată probe despre faptul că” din articolul 480 alin. (2) din Codul de procedură civilă. Prin urmare, Curtea reține spre examinare acest text. Prevederile contestate nu au făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate.

18. Curtea reține că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-o cauză civilă care are ca obiect, în procedura recursului, verificarea legalității unei încheieri judecătorești, prin care, între altele, s-a respins cererea de

desființare a unei hotărâri arbitrale. Prin urmare, Curtea admite că prevederile contestate ar putea fi aplicate la examinarea cauzei.

19. Curtea notează că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența unui drept fundamental. Astfel, Curtea va analiza, prin prisma argumentelor autoarei sesizării, dacă textul contestat reprezintă o ingerință într-un drept fundamental.

20. Autoarea sesizării a susținut că prevederile contestate sunt contrare articolelor 16 (*egalitatea*), 20 (*accesul liber la justiție*), 23 (*dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*) și 54 (*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*) din Constituție.

21. Cu privire la articolul 23 din Constituție, Curtea reiterează că acesta este aplicabil doar în coroborare cu un drept fundamental incident (a se vedea HCC nr. 15 din 28 aprilie 2021, § 20). De asemenea, referitor la articolele 16 și 54 din Constituție, Curtea a reținut în jurisprudența sa că acestea nu au o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabile, autoarea sesizării trebuie să demonstreze existența unei ingerințe în drepturile fundamentale (a se vedea DCC nr. 38 din 30 martie 2023, § 21; DCC nr. 136 din 19 octombrie 2023, § 19).

22. Cu referire la încălcarea articolului 20 din Constituție, autoarea excepției pretinde că obligația de a prezenta în judecată probe despre faptul invocat ca motiv pentru desființarea hotărârii arbitrale contestate i-ar îngădi accesul liber la justiție, în cazul în care acest motiv este unul din cele stabilite în articolul 480 alin. (2) litera a) *litigiul examinat de arbitraj nu poate fi, potrivit legii, obiectul dezbaterii arbitrale și/sau litera h) hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri* din Codul de procedură civilă.

23. Curtea observă că doar hotărârea arbitrală pronunțată pe teritoriul Republicii Moldova (indiferent dacă procedura are loc la nivel național sau internațional) poate fi contestată în instanța de judecată prin depunerea unei cereri de desființare potrivit procedurii de contestare a hotărârilor arbitrale reglementate în capitolul XLIII al Titlului V din Codul de procedură civilă.

24. Motivele pentru desființarea hotărârii arbitrale sunt prevăzute de articolul 480 din Codul de procedură civilă.

25. Curtea observă că, indiferent de motivul pe care se bazează cererea de desființare a unei hotărâri arbitrale, prevederea contestată alocă sarcina probării părții care formulează o astfel de cerere. Prin urmare, potrivit articolului 480 alin. (2) din Codul de procedură civilă, hotărârea arbitrală se desființează în cazul în care partea care cere desființarea hotărârii arbitrale prezintă probe despre faptul invocat ca motiv de desființare.

26. Cu referire la criticile care pretind că prevederea contestată o obligă pe autoarea sesizării să prezinte probe materiale pentru a demonstra un motiv care nu trebuie demonstrat, cum ar fi, de exemplu, motivul că hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri, Curtea reține următoarele. Articolul 480 alin. (2) din Codul de procedură civilă nu precizează că trebuie prezentate doar probe materiale. Noțiunea de „probe” din acest articol include analiza juridică pe

care trebuie să o prezinte un reclamant pentru justificarea cererii sale, potrivit principiului *actori incumbit probatio*.

27. Procedura în cauzele de contestare a hotărârilor arbitrale presupune întotdeauna o cerere de desființare a hotărârii arbitrale depuse de o parte a acesteia. Astfel, în cazul în care cererea de desființare a unei hotărâri arbitrale este bazată pe faptul că aceasta încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova, atunci partea care invocă acest motiv trebuie să-l demonstreze. Un exemplu în care, în concordanță cu Convenția de la New York, obiecția este respinsă de instanța de judecată pentru că nu este demonstrată poate fi identificat în cazul „Pensacola Division”¹ din 29 martie 2010. În acest caz, în fața Curții districtului de Nord din Florida din Statele Unite ale Americii, pârâtul Devon, reclamant în procedura arbitrală care a avut loc în fața Comisiei de arbitraj maritim a Chinei, a declarat că arbitrajul nu s-a desfășurat în conformitate cu dreptul Republicii Populare Chineze, având în vedere că Comisia de arbitraj maritim a Chinei a respins cererea reconvențională a părții adverse, însă ulterior i-a permis acestei părți să introducă o acțiune separată, care a fost conexasă ulterior cu procedura inițiată de Devon. Curtea districtuală a respins acest argument considerând că Devon nu a demonstrat în ce măsură decizia Comisiei de arbitraj maritim a Chinei contravenea dreptului chinez.

28. Curtea observă că din perspectiva articolului 20 din Constituție, prin raportare la articolul V alin. 2 al Convenției de la New York, autoarea excepției invocă și omisiunea prevederii contestate de a reglementa competența instanței de judecată pe baza căreia aceasta, indiferent de motivul invocat în cererea de desființare a hotărârii arbitrale, din oficiu, să examineze și să constate dacă (i) în conformitate cu legislația Republicii Moldova, obiectul litigiului nu este susceptibil de soluționare pe calea arbitrajului; sau dacă (ii) hotărârea arbitrală contravine ordinii publice a Republicii Moldova.

29. Curtea reține că prevederile contestate vizează procedura în cauzele de contestare a hotărârilor arbitrale (reglementate în capitolul XLIII al Titlului V din Codul de procedură civilă), de către o parte a acestei proceduri prin formularea unei cereri de desființare a hotărârii arbitrale pronunțate pe teritoriul Republicii Moldova. O astfel de procedură nu este prevăzută în Convenția de la New York.

30. Curtea observă că articolul V alin. 2 al Convenției de la New York dispune următoarele: „Recunoașterea și executarea unei sentințe arbitrale vor putea fi, de asemenea, refuzate dacă autoritatea competentă a țării în care se cere recunoașterea și executarea constată: a) că în conformitate cu legea acestei țări obiectul diferendului nu este susceptibil a fi reglementat pe calea arbitrajului; sau b) că recunoașterea sau executarea sentinței ar fi contra ordinii publice a acestei țări.”. Un exemplu în care recunoașterea și executarea unei hotărâri a fost refuzată pe baza articolului V alin. 2 lit. b) este cauza în care Tribunalul Federal Comercial al Districtului Tomsk din Federația Rusă a refuzat executarea unei sentințe arbitrale pronunțată în Franța, considerând

¹ United States District Court, Northern District of Florida, Pensacola Division, 29 martie 2010 (Pactrans Air & Sea, Inc. v. China National Chartering Corp., et al.) Yearbook Commercial Arbitration XXXV (2010) pp. 526-527 (US no. 697).

că contractele de împrumut în baza cărora sentința a fost pronunțată reprezentau un aranjament ilicit între societățile aceluiași grup și că litigiul era fictiv.²

31. Astfel, articolul V alin. 2) al Convenției de la New York reglementează motivele de refuz care pot fi invocate din oficiu de către instanțele de judecată în cadrul procedurii de examinare a cererii privind recunoașterea și executarea unei hotărâri arbitrale. Prin urmare, examinarea cererii de desființare a hotărârii arbitrale la care se referă autoarea sesizării și examinarea cererii privind recunoașterea și executarea unei hotărâri arbitrale reprezintă proceduri distincte, care presupun obiective și consecințe diferite, și, prin urmare, nu poate fi pusă în discuție concordanța sau neconcordanța prevederii contestate cu aceasta.

32. De asemenea, Curtea observă că competența instanței de judecată de a constata din oficiu dacă hotărârea arbitrală respectă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri este reglementată de Codul de procedură civilă, doar că în cadrul altei proceduri decât cea pretinsă de autoarea sesizării, *i. e.* în cadrul procedurii în cauzele de eliberare a titlurilor de executare silită a hotărârilor arbitrale din titlul V capitolul XLIV din Codul de procedură civilă.

33. Astfel, potrivit articolului 485 alin. (2) din Codul de procedură civilă, instanța de judecată refuză să elibereze titlul executoriu dacă va constata că litigiul examinat de arbitraj nu poate face obiectul dezbaterii arbitrale potrivit dispozițiilor imperative ale legii, precum și în cazul când hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri.

34. Prin urmare, Curtea nu reține criticile autoarei care afirmă omisiunea reglementării competenței instanței de a verifica din oficiu dacă hotărârea arbitrală respectă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri, de vreme ce această competență este atribuită instanței în cadrul unei proceduri distincte față de cea avută în vedere de autoarea sesizării, *i. e.* în procedura referitoare la cauzele de eliberare a titlurilor de executare silită a hotărârilor arbitrale. Faptul că această competență a instanței este prevăzută în altă procedură, decât cea pretinsă de autoarea sesizării, nu face incident articolul 20 din Constituție. Ceea ce este important este că acest control judecătoresc există și, fiind exercitat din oficiu de instanțe, asigură faptul că nu este eliberat un titlu executoriu în cazurile în care litigiul examinat de arbitraj nu poate fi obiectul dezbaterii arbitrale potrivit dispozițiilor imperative ale legii, precum și în cazul în care hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației Republicii Moldova sau bunele moravuri.

35. Referitor la pretinsa neconcordanță dintre prevederile contestate și articolul 37 din Legea nr. 24 din 22 februarie 2008, Curtea reiterează că examinarea constituționalității unei prevederi legale are în vedere compatibilitatea acesteia cu dispozițiile constituționale pretins a fi încălcate,

² Federația Rusă: Federal Arbitrazh (Commercial) Court, District of Tomsk, 7 iulie 2010 (Yukos Capital S.A.R.L. v. OAO Tomskneft VNK) Yearbook Commercial Arbitration XXXV (2010) pp. 435-437 (Russian Federation no. 28).

dar nu compararea prevederilor cuprinse în acte normative distincte și emiterea unei concluzii care ar rezulta din comparație la dispoziții ori principii ale Constituției. Astfel, o pretinsă incompatibilitate între două sau mai multe norme infraconstituționale cuprinse în acte normative distincte sau în același act normativ nu reprezintă o problemă de constituționalitate, ci una de interpretare și de aplicare a legii, a cărei rezolvare le revine instanțelor de judecată (DCC nr.135 din 27 septembrie 2022, § 34 și jurisprudența citată acolo).

36. Pentru că autorul sesizării nu a demonstrat incidența unui drept fundamental, Curtea subliniază că nici articolele 16, 23 și 54 din Constituție nu sunt incidente.

37. Prin urmare, pe baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate nu întrunește condițiile de admisibilitate și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „partea care cere desființarea hotărârii prezintă în judecată probe despre faptul că” din articolul 480 alin. (2) din Codul de procedură civilă, ridicată de dna avocată Irina Sugoneaco în interesele dlui Mihail Ciolacu, parte în dosarul nr. 2r-1088/2023, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte de ședință

Liuba ȘOVA

Chișinău, 4 iunie 2024

DCC nr. 55

Dosarul nr. 31g/2024